

Diverzita vegetácie nad hornou hranicou lesa v Krivánskej Malej Fatre a jej ohrozenosť

J. Šibík & I. Šibíková



Prednáška pri príležitosti 40 rokov
ochrany prírody
v Malej Fatre a 20 rokov
vyhlásenia NP

**Narodeninová oslava alebo
pietna spomienka?**



Krivánska Malá Fatra

➤ Druhovú jedinečnosť a rozmanitosť vegetácie = odraz špecifických prírodných pomerov v spojení s valašskou kolonizáciou



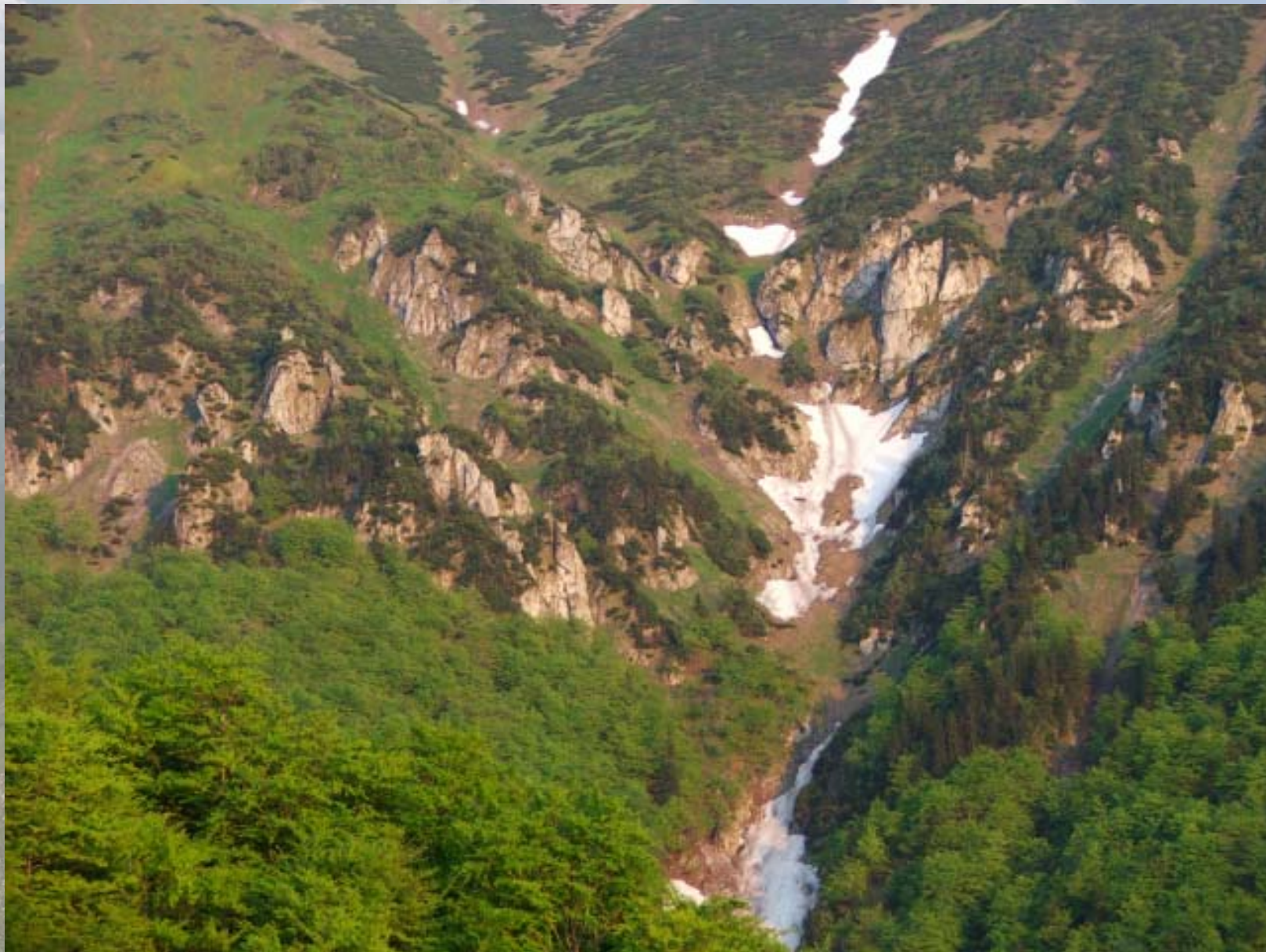
➤ Rastliny tu musia čeliť (resp. prispôbiť sa) mimoriadne rozmanitým klimatickým podmienkam, v závislosti od reliéfu a geologických podmienok výrazne sa meniacim často už na nepatrných vzdialenostiach

Vysokobylinné spoločenstvá vlhkých až mokrých nív v horskom až alpínskom stupni (*Mulgedio-Aconitetea* Hadač et Klika in Klika 1948)

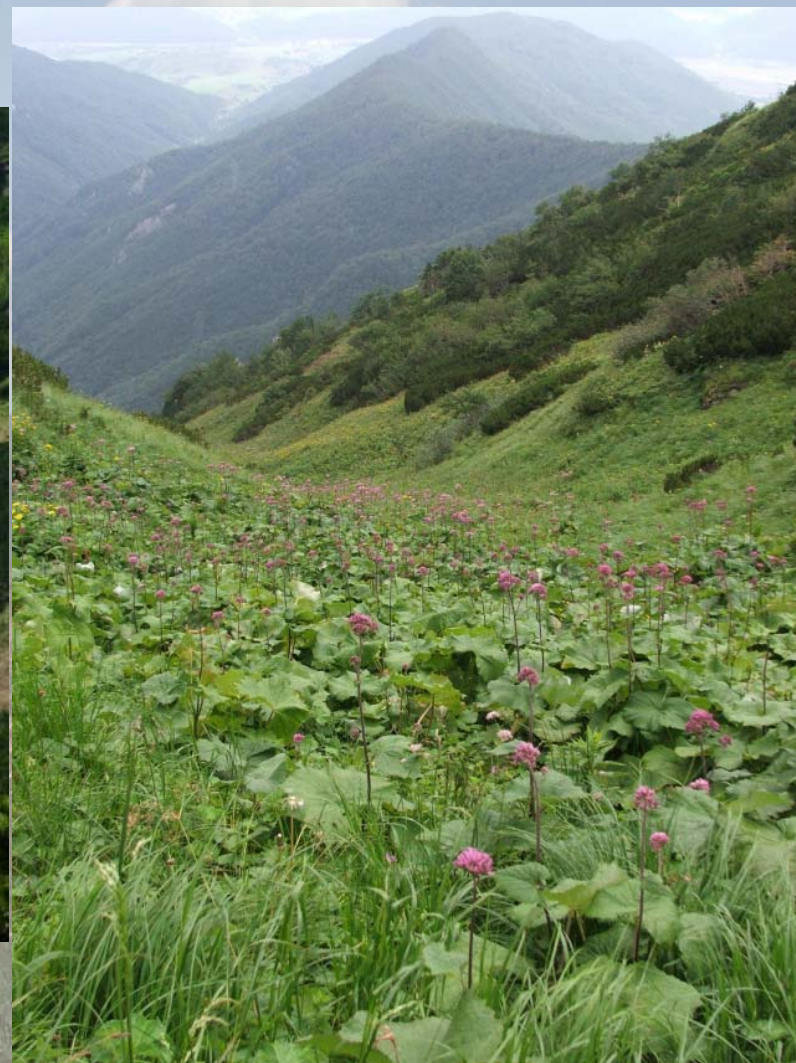
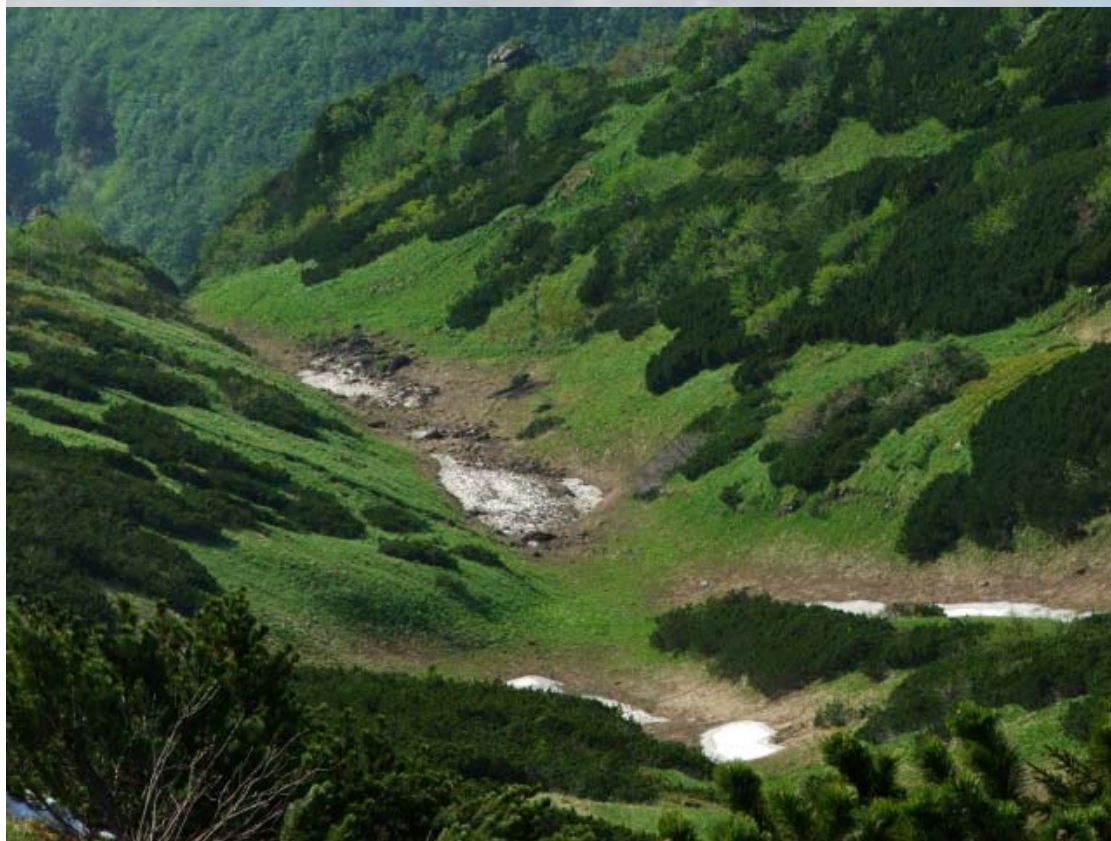
➤ Výskyt na mezofilných stanovištiach okolo horských tokov a na chránených stanovištiach s dostatočnou zásobou pôdnej vlahy a živín, s hrubou snehovou pokrývkou.



➤ V blízkosti hornej hranice lesa sa vyskytujú na edaficky resp. mechanicky podmienenom prirodzenom (primárnom) bezlesí (úsypové kužele, lavínové dráhy).



➤ Druhovo bohaté, v čase kvitnutia nápadne pestré vysokobylinné a vysokosteblové spoločenstvá horských až alpínskych holí a nív



Vysokosteblové spoločenstvá na suchších a teplejších svahoch vo vyššom horskom a subalpínskom stupni

(*Calamagrostion arundinaceae* (Luquet 1926) Jeník 1961)

- Viac vrstvové, prevažne floristicky mimoriadne bohaté a kvetnaté spoločenstvá vysokých tráv a dvojkličnolistových bylín.
- Osídľujú výslnné skalnaté hrebienky v záveterných polohách s hrubou, ale kratšie trvajúcou snehovou pokrývkou na jv. až východných svahoch pohorí, nad (súčasnou) hornou hranicou lesa.



➤ Reliéfom podmienená **teplejšia a suchšia mikroklima** = vplyv na výskyt **druhov skalných stepí, xerothermných dubín až submontánných vápencových bučín a ich lemov** (*Clinopodium vulgare*, *Digitalis grandiflora*, *Laserpitium latifolium*, *Melittis melissophyllum*, *Origanum vulgare*, *Trifolium alpestre*, *Vicia sylvatica* a i.) **v supramontánnom až subalpínskom stupni**, izolovane od populácií v nižších polohách (**relikty z teplých období postglaciálu**).



Vysokosteblové snehomilné spoločenstvá vo vlhkých skalnatých žľaboch na karbonátoch vo vyššom horskom až alpínskom stupni (*Festucion carpaticae* Bělohávková et Fišerová 1989)

➤ Maloplošné, chiono- a hygrofilné, neutro- až slabo bazofilné, druhovo zvyčajne veľmi bohaté spoločenstvá horských nív s prevahou kostravy karpatskej (*Festuca carpatica*), ojedinele smlzu pestrého (*Calamagrostis varia*).

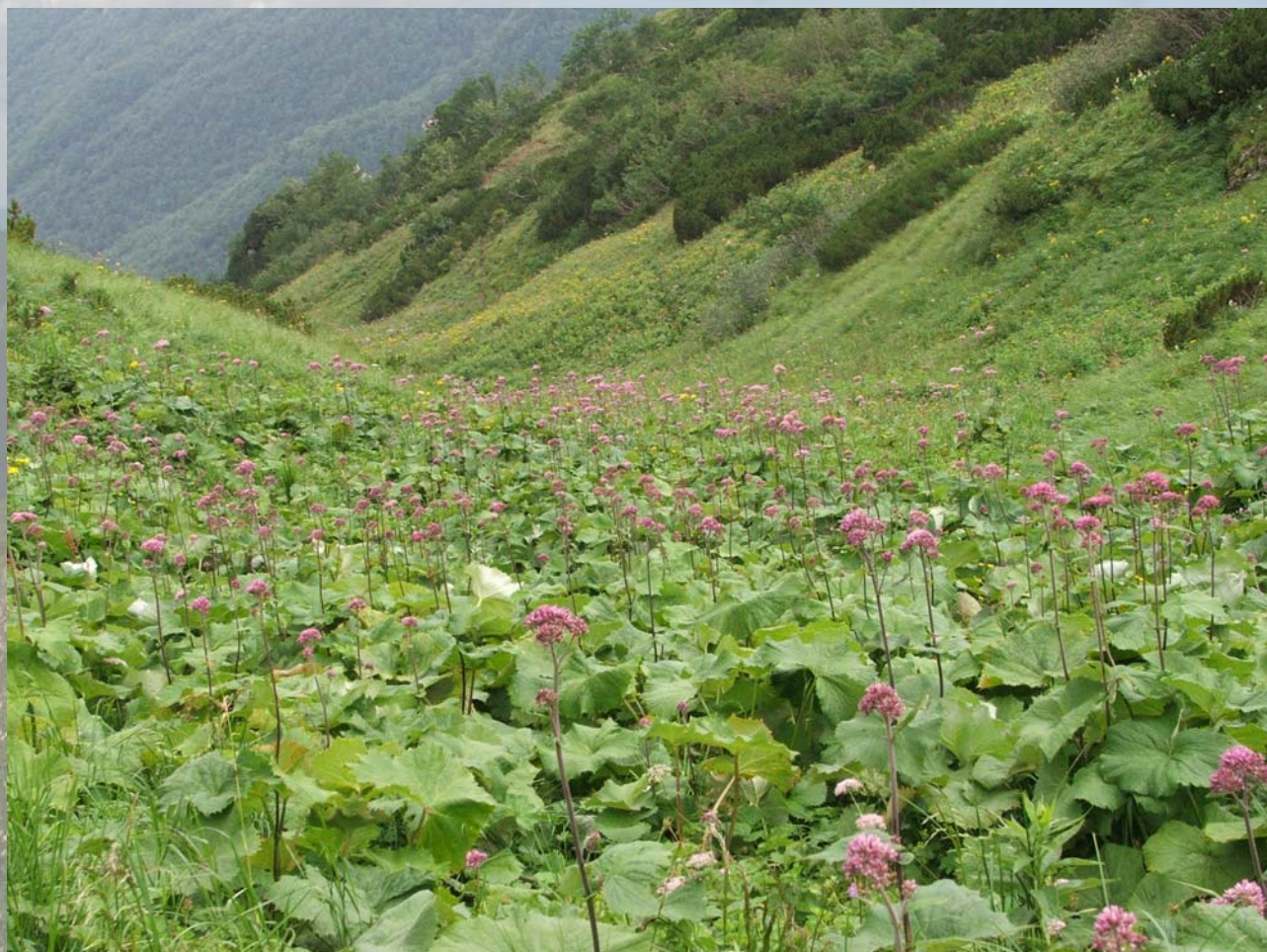
➤ Optimálne vyvinuté na chránených stanovištiach v strmých erózných a lavínových žľaboch s hrubou a dosť dlho trvajúcou snehovou pokrývkou v supramontánnom až subalpínskom stupni centrálnych pohorí Západných Karpát (Krivánska a Veľká Fatra, Chočské vrchy, Nízke, Západné, Vysoké a Belianske Tatry).



Spoločenstvá vysokých širokolistých bylín a papradí na subalpínskych a alpínskych nivách

(*Adenostyletalia alliariae* Br.-Bl. 1930)

➤ Vyskytujú sa na miestach chránených pred vetrom, na dostatočne prevlhčených a živných nivných pôdach (lavínové dráhy, okraje snehových výležísk a pod.).



Subalpínske spoločenstvá listnatých krovín

(*Betulo carpaticae-Alnetea viridis* Rejmánek in Huml et al. 1979)

- Subalpínske spoločenstvá listnatých drevín krovitého vzrastu s elastickými, poliehavými, charakteristicky zakrivenými kmeňmi („krivolesy“), schopnými odolávať mechanickému tlaku plazivého snehu a snehových lavín, ako aj zosuvom nestabilného substrátu.
- Pôvodné disklimaxové spoločenstvá charakteru blokováných sukcesných štádií, viazané na extrémne stanovištia nad (edaficky podmienenou) hornou hranicou lesa, kde špecifické vlastnosti ekotopu eliminujú prítomnosť kosodreviny.



Mačínové spoločenstvá na karbonátových horninách v horskom až alpínskom stupni (*Elyno-Seslerietea* Br.-Bl. 1948)

- Prevažne pôvodné, pestrofarebné, neutrofilné až bazofilné mačínové spoločenstvá s prevahou nízkych, výbežkatých tráv na vápencovom a dolomitovom substráte v horskom až alpínskom stupni.
- Osídľujú veľmi plytké až stredne hlboké, skeletnaté, na bázy a humus bohaté pôdy.



Otvorené spoločenstvá na strmých, relatívne chránených vápencových a dolomitových stráňach s plytkými pôdami v horskom a subalpínskom stupni (*Astero alpini-Seslerion calcariae*

Hadač ex Hadač et al. 1969 nom. invers. propos.)

➤ Rozšírením sú obmedzené na južne exponované skalné steny a svahy s krátkodobou snehovou pokrývkou, ktorá môže na určitých stanovištiach absentovať



➤ Vysoká koncentrácia endemitov a subendemitov Západných Karpát (popri porastoch reliktných kalcifilných borín pravdepodobne najvyššia v rámci vyšších syntaxónov), spolu s osobitnou floro- a syngenézou, odlišuje západokarpatské fytocenózy od obdobných alpských spoločenstiev zväzu *Seslerion coerulae*, s ktorými sú niekedy stotožňované.



Snehomilné spoločenstvá alpínskych lúk na záveterných svahoch na hlbších karbonátových pôdach

(*Seslerion tatrae* Pawłowski 1935 corr. Klika 1955)

Bazifílné, floristicky bohaté, kvetnaté mačinové spoločenstvá, uprednostňujúce pred vetrom chránené stanovišťa s dlhotrvajúcou snehovou pokrývkou na karbonátovom podklade v subalpínskom a alpínskom stupni.

Rozšírenie: len vysoké pohoria Západných Karpát (Krivánska a Veľká Fatra, Nízke, Západné a Belianske Tatry).

➤ Charakteristické, podobne ako pre predchádzajúci zväz, je vysoké kvalitatívne aj kvantitatívne zastúpenie západokarpatských až karpatských endemických taxónov.



Kríčkovo-mačinové a mačinové spoločenstvá na náveterných vápencových a dolomitových svahoch s plytkými pôdami v alpínskom a subalpínskom stupni (*Caricion firmae* Gams 1936)

➤ Vyskytujú sa na miernych až strmých, prevažne **severne orientovaných** a spravidla **silným vetrom vystavených** skalnatých svahoch a stabilizovaných sutinách, ktoré majú v zime len **malú a nestálu** snehovú pokrývku. Pôdy sú často ovplyvňované soliflukciou, nápadné je vytváranie girlandových pôd.

➤ **Ohrozenie:** najviac ohrozený vegetačný typ predovšetkým z dôvodu neúmerneho vplyvu človeka na oblasť nad hornou hranicou lesa – zošľapávanie, skialpinizmus, prípadné umelé zasnežovanie a pod.



Acido-mezofilné kríčkované spoločenstvá v subalpínskom stupni západokarpatských a sudetských pohorí

(*Vaccinion myrtilli* Krajina 1933)

➤ Prevažne pôvodné, z menšej časti aj sekundárne (alebo druhotne rozšírené), acidofilné spoločenstvá nízkych kríčkov s dominanciou erikoidných druhov, prevažne na kyslom, zriedkavejšie na bázičkom substráte



Psicové lúky a pasienky v horskom až alpínskom stupni

(*Nardetea strictae* Rivas Goday et Borja Carbonell 1961)

➤ Pôvodné aj sekundárne oligotrofné spoločenstvá lúk a pasienkov v horskom až alpínskom stupni.



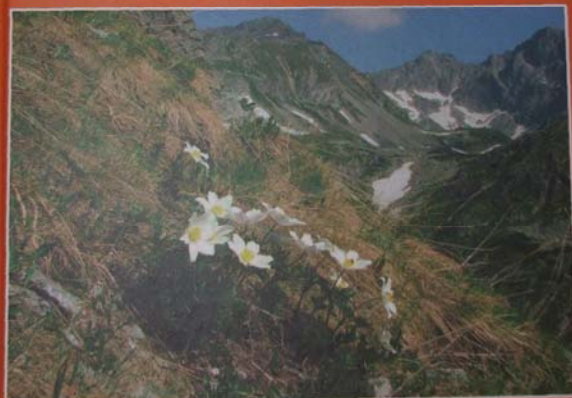
Vegetácia Slovenska

editori
Ján Kliment
Milan Valachovič



VEDA
VYDAVATELSTVO
SLOVENSKEJ
AKADÉMIE
VED

Rastlinné spoločenstvá Slovenska 4. Vysokohorská vegetácia



Vzácnosť a ohrozenosť

Dlho sa tvoriaca rovnováha medzi vysokohorským rastlinstvom a jeho prostredím je mimoriadne krehká a zraniteľná.

V dôsledku neuvážených zásahov človeka a jeho necitlivého prístupu je ohrozená existencia čoraz väčšieho počtu nielen jednotlivých taxónov, ale aj ich spoločenstiev.



- Zošľapávanie – erózia pôdy
- Neusmernený skialpinizmus
- Výstavba turistických a iných atrakcií
- Vysádzanie kosodreviny do určitých typov spoločenstiev s vysokým zastúpením endemických a reliktných taxónov



Horské lúky pod lanovou dráhou v blízkosti turistického chodníka

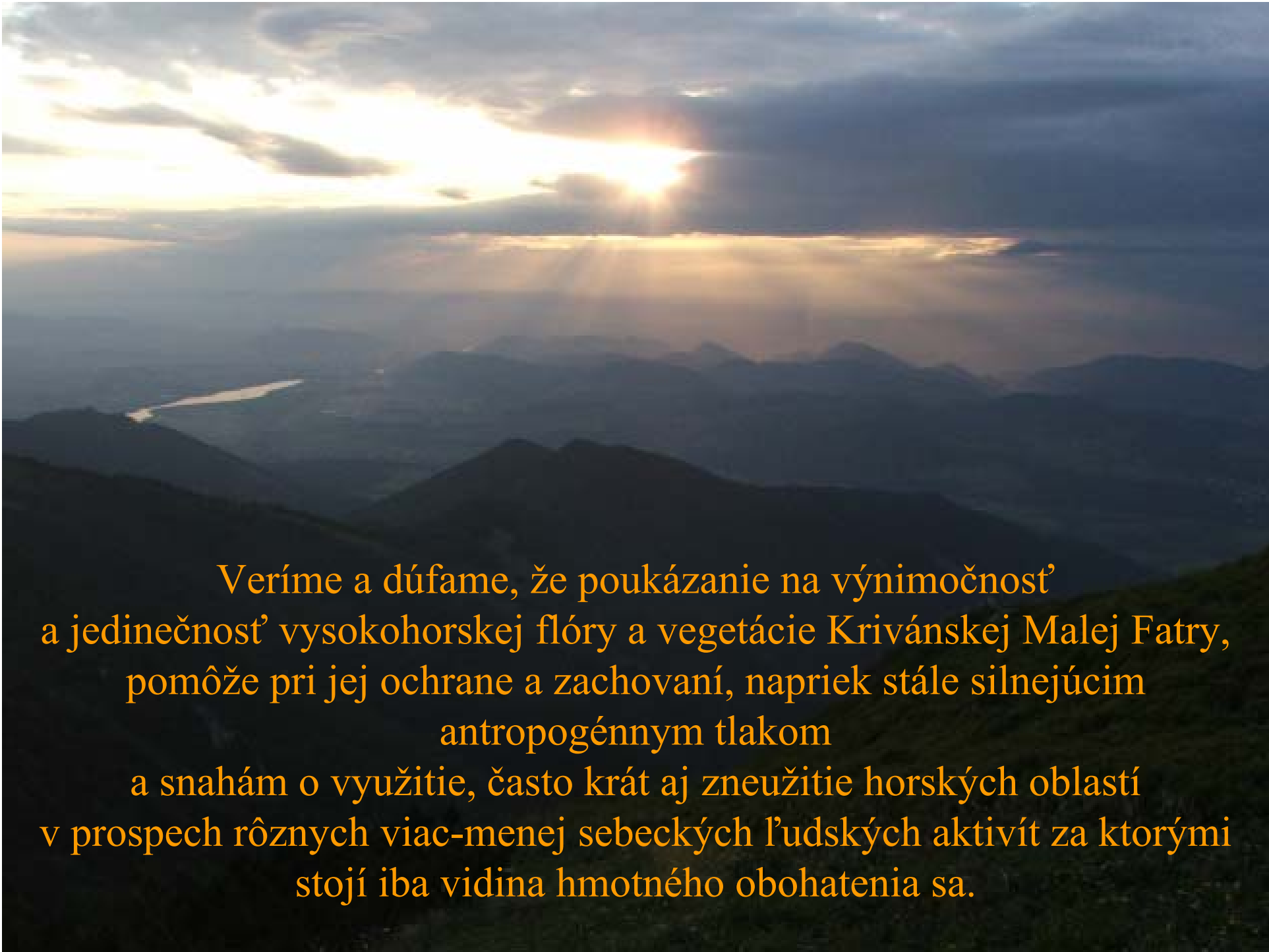
- Špecifickosť porastov odráža ich vývoj, pri ktorom sa zúčastňovali ako druhy lúčne, tak aj lesné a vysokohorské.
- Početný výskyt viacerých druhov orchideí: *Gymnadenia conopsea*, *Malaxis monophyllos*, *Orchis mascula* subsp. *signifera*, *Listera ovata*, *Traunsteinera globosa*



- Biotop je cenný aj z hľadiska výskytu mnohých druhov alpínskych holí (*Aconitum firmum*, *Dianthus nitidus*, *Pedicularis verticillata*, *Selaginella selaginoides* atď.) v nižších nadmorských výškach

➤ Mali by sme sa jednoznačne rozhodnúť, či chceme pokračovať v práci, ktorú pred 40 rokmi započali ľudia, ktorým záležalo na tom, či budúce generácie budú môcť vidieť krásy a jedinečnosti Malej Fatry, alebo uprednostníme cyklodráhy zo Snilovského sedla, hlučnú zábavu, ohňostroje na Snilovskom sedle, odpadky a rozširovanie chodníkov na úkor jedinečných spoločenstiev, ktoré sa tu vyvinuli.





Veríme a dúfame, že poukázanie na výnimočnosť
a jedinečnosť vysokohorskej flóry a vegetácie Krivánskej Malej Fatry,
pomôže pri jej ochrane a zachovaní, napriek stále silnejúcim
antropogénnym tlakom
a snahám o využitie, často krát aj zneužitie horských oblastí
v prospech rôznych viac-menej sebeckých ľudských aktivít za ktorými
stojí iba vidina hmotného obohatenia sa.



Ďakujem za pozornosť